

## سنجش عوامل مؤثر بر پایداری اقتصادی شهرهای مرزی (مطالعه موردی: شهر سردشت)

ساجد بهرامی جاف (دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران)

**s.bahrani@um.ac.ir**

محسن جان‌پرور (استادیار جغرافیای سیاسی دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران، نویسنده مسئول)

**janparvar@um.ac.ir**

محبوبه شهبازی (دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران)

**shabazi474@gmail.com**

دریا مازندارانی (دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران)

**darya.Mazandarni@um.ac.ir**

تاریخ تصویب: ۱۳۹۹/۰۶/۲۹

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۹/۱۶

صص ۲۱-۱

DOI: 10.22067/JGUSD.2021.47469  
مقاله پژوهشی

### چکیده

برای شهرها و مناطق مرزی مبادلات اقتصادی از مهم‌ترین روش‌های ایجاد تحول در کارکرد، کالبد، اشتغال و به تبع آن ایجاد امنیت پایدار است. بنا به تعریف، پایداری اقتصادی عبارت است از ایجاد درآمد و ثبات آن برای افراد جامعه بدون کاهش و زوال سرمایه‌ها و ذخایر. این پژوهش به منظور سنجش میزان پایداری اقتصادی شهر مرزی سردشت و مؤلفه‌های مؤثر بر آن انجام شده است. باهدف کاربردی و روش توصیفی - تحلیلی و با استفاده فرمول تعیین حجم کوکران حجم نمونه ۳۸۳ نفر به دست آمد. به منظور تجزیه و تحلیل نتایج پرسش‌نامه از نرم‌افزار SPSS و آزمون‌های آماری (تی تک نمونه‌ای، همبستگی اسپیرمن، رگرسیون خطی ساده) استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان داد که شهر سردشت از پایداری اقتصادی ضعیفی برخوردار است به طوری که میزان پایداری این شهر ۲/۸ ارزیابی شده که از میزان میانه نظری پایین‌تر به دست آمد، نتایج آزمون همبستگی نشان از همبستگی قوی بین متغیرهای مقیاس و کارآفرینی با ۰/۸۹۴ در سطح معنی‌داری ۰/۰۵ بوده است، نتایج آزمون رگرسیون نیز نشان از تأثیر زیاد مؤلفه کارآفرینی بر پایداری اقتصادی در شهر سردشت داشته است.

**کلیدواژه‌ها:** اقتصاد شهری، پایداری اقتصادی، سردشت، شهرهای مرزی.

## ۱. مقدمه

علم اقتصاد شهری شاخه‌ای از اقتصاد خرد است که در آن ساختار فضایی شهر و مکان‌گزینی خانوارها و مؤسسات اقتصادی مطالعه می‌شود. اقتصاد شهری، اقتصاد و جغرافیا را به یکدیگر پیوند داده و به بررسی انتخاب‌های جغرافیایی یا مکانی خانوارها حداکثر کننده مطلوبیت و بنگاه‌های حداکثر کننده سود می‌پردازد. به عبارت دیگر اقتصاد شهری یکی از رشته‌های تخصصی اقتصاد است که در آن اقتصاددانان با استفاده از ابزارهای اقتصادی، مسائل و مشکلات یک منطقه شهری را مورد بررسی و ارزیابی قرار می‌دهند (واعظی و مهربانی، ۱۳۹۵، ص. ۵۴). توجه به اقتصاد مناطق مرزی به صورت عام و شهرهای مرزی به صورت خاص از اهمیت و جایگاه برجسته‌ای در توسعه و امنیت کشور برخوردار است. برای شهرها و مناطق مرزی مبادلات اقتصادی از مهم‌ترین روش‌های ایجاد تحول در کارکرد، کالبد، اشتغال و به تبع آن ایجاد امنیت پایدار است. در مجموع اقتصاد مناطق مرزی نقشی اساسی در پیشرفت نواحی مرزی؛ بهبود استانداردهای زندگی مردم، کاهش فقر، توزیع مناسب درآمد را به همراه دارد (رومینا و همکاران، ۱۳۹۷، ص. ۱۰۵۱). بر این مبنای، بررسی مفهوم پایداری اقتصادی در مناطق مرزی جزء ضروری مطالعات جهت برنامه‌ریزی است. پایداری ریشه در یک اصل اکولوژیکی دارد؛ بر اساس این اصل اگر در هر محیطی به‌اندازه توان طبیعی فراروی محیط‌زیست، بهره‌برداری یا بهره‌وری انجام شود، اصل سرمایه به طور پایدار باقی می‌ماند و استفاده ما از محیط به‌اندازه آن توان تولیدی، همیشه پایدار است (مخدوم، ۱۳۷۸، ص. ۵۴). ارزیابی پایداری می‌تواند به‌عنوان وسیله‌ای برای شناسایی و سنجش احتمال و میزان تغییر سیاست و یا اندازه‌گیری اثرات اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی تعریف شود (جورج<sup>۱</sup>، ۲۰۰۷، ص. ۳) در واقع ارزیابی پایداری ابزاری است که تصمیم‌گیران و سیاست‌گذاران را قادر می‌سازد تا اقدامات مناسب برای پایداری هر چه بیشتر جامعه را انجام دهند. هدف از ارزیابی پایداری آن است که از سهم بهینه طرح و فعالیت‌ها در توسعه پایدار اطمینان حاصل شود (پوپ<sup>۲</sup> و آناندل<sup>۳</sup>، ۲۰۰۴، ص. ۵۹۶). در این بین پایداری نظام اقتصادی به معنی تقویت مبانی اقتصاد و دستیابی به امنیت اقتصادی از منظر دسترسی به معیشت پایدار، در امور مستمر و باثبات، اشتغال سودمند و منابع مالی قابل اتکا و در نهایت، فناوری مقتضی و همساز با محیط با بهره‌برداری از منابع انسانی است (قدیری معصوم و همکاران، ۱۳۸۹، ص. ۱۰). بنا به تعریف، پایداری اقتصادی عبارت است از ایجاد درآمد و ثبات آن برای افراد جامعه بدون کاهش و زوال سرمایه‌ها و ذخایر؛ به سخن دیگر اقتصاد زمانی پایدار است که به پایداری نظام‌های طبیعی، اجتماعی و انسانی آسیب وارد نکند. همچنین، پایداری اقتصادی بنیانی اخلاقی در طرز تفکر بهره‌وری است که در پی دستیابی به دو هدف اصلی در استفاده از منابع کمیاب است: ۱- ارضای نیازها و خواسته‌های فردی انسان‌ها، ۲- عدالت بین انسان‌ها و نسل‌های حال و آینده و عدالت نسبت به طبیعت به‌منظور تنظیم روابط انسان و طبیعت در دوره‌های زمانی درازمدت و

1. George
2. Pope
3. Annandale

نامشخص (باومگارتنر<sup>۱</sup> و کوآس<sup>۲</sup>، ۲۰۱۰، ص. ۴۴۷). در حال حاضر پایداری تعداد قابل توجهی از شهرهای کشور به صورت مستقیم با موقعیت مرزی آن‌ها گره خورده است بنابراین هرگونه راهبرد، سیاست و تغییر و تحول در خصوص مرزهای کشور به صورت مستقیم و غیرمستقیم بر بخش قابل توجهی از شهرهای مرزی کشور تأثیر می‌گذارد (خسروی و همکاران، ۱۳۹۵، ص. ۶). منطقه مرزی عبارت است از فضای جغرافیایی بلافاصله خطوط مرزی با وسعت‌های متفاوت که تحت تأثیر مستقیم مرزها قرار می‌گیرند (جان‌پرور، ۱۳۹۶، ص. ۷۳)؛ و شهرهای مرزی که جزوی از مناطق مرزی هستند عبارت‌اند از فضاهای شهری که از یک طرف به مرزهای بین‌المللی منتهی شوند (موسوی و زنگی‌آبادی، ۱۳۹۰، ص. ۱۰). به بیان دیگر، شهر مرزی، شهری است که در منطقه مرزی قرار داشته و شعاع عملکرد و نفوذش به فراسوی مرزها متناسب به بسته یا باز بودن مرزها کشیده می‌شود. یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های دولت - ملت‌های توسعه‌نیافته، نابرابری‌های فضایی رفاه اجتماعی است، این نابرابری‌های ناحیه‌ای می‌تواند به بی‌ثباتی سیاسی - امنیتی انجامیده و بستری برای تکوین نواحی بحرانی مهیا سازند (کریمی‌پور، ۱۳۸۱، ص. ۲۰). توسعه‌نیافتگی مناطق مرزی، ارتباط مستقیمی با عدم تعادل بین مناطق مرزی و مرکزی یک کشور دارد. همچنین با گسترش ناامنی و توسعه‌نیافتگی در مناطق مرزی، نتایج آن به طور مستقیم و بلافاصله به کل کشور منتقل می‌شود (عندلیب، ۱۳۸۰، ص. ۳). هرگونه ناامنی در مرز قادر است در سیستم‌های اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و نظامی داخل کشور اختلال ایجاد کند (اسکندری، ۱۳۹۰، ص. ۲). در این ارتباط یک هم‌پیوندی میان بحران‌های ملی و بحران‌های ژئوپلیتیک منطقه‌ای شکل می‌گیرد، بدین معنی که با بروز احساس محرومیت نسبی اقتصادی در نواحی مرزی و ریشه دواندن احساس تبعیض، شهرهای مرزی کاندیدای نقش‌آفرینی در بالاترین سطح خواهند بود (عبدی و همکاران، ۱۳۹۷، ص. ۱۱۰). در این میان شهر سردشت نیز به‌عنوان یکی از شهرهای مرزی کشور و استان آذربایجان غربی، همواره تحت تأثیر موقعیت مرزی قرار گرفته است و توسعه و به‌ویژه پایداری آن‌ها همواره تابعی از موقعیت مرزی آن‌ها (به دلیل فراز و نشیب‌های فراوان در روابط و تعاملات کشورهای ایران و عراق) بوده است. باتوجه به اهمیت مناطق مرزی به‌ویژه شهرها و تأثیر اقتصاد پویا و پایدار در تحولات این مناطق، هدف تحقیق پیش‌رو سنجش میزان پایداری اقتصادی شهر مرزی سردشت است. پایداری اقتصادی به معنی تقویت مبانی اقتصاد و دستیابی به امنیت اقتصادی از نظر دسترسی به معیشت پایدار، در امور مستمر و باثبات، اشتغال سودمند و منابع مالی قابل‌اتکا و درنهایت، فناوری مقتضی و همساز با محیط با بهره‌برداری از منابع انسانی است (کمپته برنامه‌ریزی صنایع تبدیلی و تکمیلی توسعه روستایی، ۱۳۸۲، ص. ۱۰). می‌توان پایداری فعالیت‌های اقتصادی را از دیدگاه‌های مختلف چنین تشریح کرد: ۱ - موقعیتی را پایدار گویند که در آن، مطلوبیت جامعه در طول زمان کاهش نیابد. در آن، مدیریت منابع طبیعی به‌گونه‌ای باشد که فرصت‌های تولید و رشد اقتصادی همچنان برای آینده پایدار باقی بماند. در جریان رشد و توسعه اقتصادی، ذخایر سرمایه طبیعی کاهش نیابد. مدیریت منابع طبیعی به‌گونه‌ای باشد که عملکرد

1. Baumgartner

2. Quaas

منابع به کاررفته کاهش نیابد (خلیلیان، ۱۳۸۴، ص. ۱۳۵). کشورهای که درگیر ناامنی در مناطق مرزی خود هستند، دریافته‌اند که مهم‌ترین عامل ناامنی، فقر فرهنگی و فقر اقتصادی ناشی از توسعه‌نیافتگی آن‌ها است (شماعی و همکاران، ۱۳۹۷، ص. ۳۲۴). چگونگی تعریف نقش و کارکرد برای مرزها در سطح وسیعی می‌تواند پیامدها و اثرات توسعه‌ای مرزها را تحت‌الشعاع خود قرار دهد؛ بنابراین بسته به اینکه مرز به‌عنوان عاملی بازدارنده و یا دارای نقشی ارتباط‌دهنده باشند، می‌تواند دو پیامد ملموس متفاوت و متضاد را به دنبال داشته باشد. به‌طوری‌که در حالت نخست، شهرهای مرزی به‌عنوان فضاهای حاشیه‌ای و پیرامونی قلمداد می‌شوند که از جریان کلان توسعه ملی و فراملی جدا افتاده‌اند و در نتیجه شکل نگرفتن آستانه‌های لازم برای به‌وجود آمدن فعالیت‌ها و خدمات موردنیاز، متکی شدن اقتصاد شهر بر فعالیت‌های سستی و در نهایت تشدید وضعیت پیرامونی شهرهای مرزی خواهد شد؛ اما در صورتی‌که مرز دارای کارکردی ارتباط‌دهنده باشد، شهرهای مرزی در جریان کلی توسعه ملی و فراملی ادغام می‌شوند و در نهایت به ارتقای وضعیت پیرامونی شهرهای مرزی و یا به‌عبارت‌دیگر توسعه شهری منجر خواهد شد (رفیعیان و همکاران، ۱۳۹۳، ص. ۵۱). در مجموع اقتصاد مناطق مرزی می‌تواند نقش اساسی در ترقی و پیشرفت توسعه اقتصادی نواحی مرزی، بهبود استانداردهای زندگی مردم، کاهش فقر و توزیع مناسب درآمد، ایجاد روابط دوستی و آشنایی بیشتر و تسریع همکاری‌های بیشتر بین نواحی مرزی داشته باشد (جانپور و همکاران، ۲۰۲۱، ص. ۱۷). جوامع سکونتگاهی دارای اقتصادهای مختلفی هستند؛ روستاها، شهرها هرکدام متعلق به یک نوع نظام اقتصادی هستند در نتیجه ارزیابی پایداری در هر کدام از آن‌ها متفاوت با بقیه است (جانپور و همکاران، ۲۰۲۱، ص. ۱۱۲). برخی از شاخص‌های مؤثر بر پایداری اقتصادی نواحی شهری شامل؛ مدیریت جوامع، تنوع اقتصادی و شغلی؛ درجه تنوع اشتغال در بخش‌های اقتصادی معمولاً باثبات و اشتغال در بخش‌های دانش‌محور را در برمی‌گیرد. تنوع و تخصص نیروی کار شهری؛ تأکید روی کیفیت سرمایه انسانی، نقش مهاجرت در هموار کردن تقاضا برای نیروی کار محلی و کارکرد مؤثر بازار کار محلی است، سازگاری کاربری‌های اقتصادی؛ فعالیت‌های اقتصادی با توجه به پتانسیل‌های محیطی مکان‌یابی شوند، قابلیت تغییر؛ با دگرگونی شرایط افکار و فعالیت‌های اقتصادی نیز بتوانند تغییر یابند، کارآفرینی و بهره‌وری؛ تشخیص اهمیت پایه تجارت پویا که توانایی واکنش به شرایط اقتصادی در حال تغییر را دارد. مقیاس و نزدیکی، اثرات ناشی از صرفه‌های تجمع مربوط به اقتصادهای بزرگ‌تر و بازارهای نیروی کار و درجه‌ای که ساکنان (تجار محلی) به صرفه‌های دیگر دسترسی دارند، بررسی می‌کند و مشارکت اقتصادی شهروندان است رهیافت مشارکت با فراهم‌آوردن بستر همکاری و ایجاد جریان اطلاعاتی در بخش‌های مختلف تولید، خدمات و بازرگانی، زمینه مناسبی را جهت استمرار و پایداری نظام اقتصاد روستایی به وجود می‌آورد (غیاثوند و عبدالشاه، ۱۳۹۴)؛ بنابراین با توجه به مطالعات صورت‌گرفته تاکنون طبقه‌بندی‌های متعددی از شیوه‌ها و ابزارهای ارزیابی و سنجش پایداری اقتصادی صورت‌گرفته است. یکی از این شیوه‌ها و ارزیابی‌ها، ارزیابی پایداری اقتصادی جوامع محلی است که دارای مؤلفه‌های زیر است:

**مدیریت:** طبق نظر بسیاری از کارشناسان اقتصادی چهارمین منبع اقتصادی پس از زمین و کار و نیروی انسانی، مدیریت است و تجربه کشورها نشان داده است که سه عامل اول فقط هنگامی سودمند افتاده‌اند که در اختیار مدیران توانمند باشند (پور خلیلی، ۱۳۷۷، ص. ۱۴۰).

**تنوع اقتصادی و شغلی:** امروزه نبود فرصت‌های شغلی، وجود بیکاری و همچنین فقر را می‌توان از مشکلات اساسی شهرهای کوچک کشور برشمرد که به مهاجرت‌های شهری منجر شده و این امر مشکلاتی را برای شهرها و درواقع، برای کل کشور فراهم آورده است. از جمله مشکلاتی که این مهاجرت‌ها در شهرها به وجود آورده، می‌توان به حاشیه‌نشینی، افزایش نرخ بیکاری در شهرها، افزایش جرم و جنایت و بزهکاری‌های اجتماعی اشاره کرد. بیکاری و کمبود فرصت‌های شغلی، نتیجه نابرابری بین عرضه و تقاضای نیروی کار و یا بازار کار در شهرهای کوچک است. از سوی دیگر، کاهش رشد بخش کشاورزی در اطراف شهرهای کوچک و نیز کاهش شاغلان آن، این واقعیت را نشان می‌دهد که در آینده، افزایش اشتغال در این نواحی، بیشتر در گرو توسعه بخش‌های صنعت و خدمات است. به همین دلیل بیشتر کارشناسان در راهبردهای توسعه، به متنوع سازی اقتصاد شهرهای کوچک و کارا نمودن آن از راه ایجاد انواع فعالیت‌های اقتصاد، تأکید می‌کنند.

**نیروی انسانی (تخصص نیروی کار):** شولتز و پیروانش در قالب نظریه سرمایه انسانی بر این نکته تأکید داشتند که نقش بهبود کیفیت نیروی کار که از طریق سرمایه‌گذاری در سرمایه انسانی حاصل می‌شود، امروزه تمام کشورها به دنبال ارتقای کیفیت نیروی انسانی خود می‌باشند؛ زیرا معتقدند که تولید بیشتر و کیفیت بالاتر، تنها در گرو نیروی کار باصلاحیت است. می‌دانیم که قابلیت‌های نیروی کار تحت تأثیر آموزش توسعه می‌یابد و آموزش‌های مستمر سبب می‌شود که مهارت‌ها و قدرت تولید نیروی کار ارتقا یافته و آن را به صورت «سرمایه انسانی» درآورد (عمادزاده و همکاران، ۱۳۷۹، ص. ۴).

**سازگاری:** کاربری زمین یکی از ارکان مهم برنامه‌ریزی مکانی - فضایی به‌منظور نظارت بر نحوه استفاده از زمین و کاهش هزینه‌های زندگی است. سازگاری یکی از مهم‌ترین معیارهای کاربری زمین شهری است که به چگونگی قرارگیری کاربری‌های سازگار و هماهنگ در بستر محیط و در کنار هم و جداسازی کاربری‌های ناسازگار از یکدیگر توجه دارد (شماعی و لطفی مقدم، ۱۳۹۴، ص. ۱۷۶).

**کارآفرینی:** کارآفرینی را باید از ضروریات هزاره جدید دانست. عصری که به جامعه اطلاعاتی و هنگامه جهانی شدن موسوم است و دربردارنده پیامدهای مهمی همچون فراگیری مهارت‌های نوظهور، تغییر و تحول شتابناک در عرصه مبادلات بشری و رقابت شدید در عالم کسب‌وکار است، در چنین فضایی کارآفرینی به‌مثابه عامل رشد و توسعه و یکی از شاخص‌های تأثیرگذار در رصد کردن چشم‌انداز مطلوب هر جامعه‌ای یاد می‌شود (کیا کجوری و همکاران، ۱۳۹۱، ص. ۳).

**مقیاس و نزدیکی:** بسیاری از اقتصاددانان از صرفه‌های مقیاس به‌عنوان ملاک عملی برای تشخیص درجه رقابت یا انحصاری بودن بازارها استفاده می‌کنند (خداداد کاشی، ۱۳۸۶، ص. ۱).

**مشارکت اقتصادی:** امروزه مشارکت به‌عنوان رهیافتی کارآمد، نقش مهمی در دستیابی به معیشت پایدار و برقراری نظام پایدار اقتصادی در جوامع ایفا می‌کند. در واقع رهیافت مشارکت با فراهم آوردن بستر همکاری و ایجاد جریان اطلاعاتی در بخش‌های مختلف تولید، خدمات و بازرگانی، زمینه مناسبی را جهت استمرار و پایداری نظام اقتصاد جوامع به‌وجود می‌آورد (شایان و همکاران: ۱۳۹۱، ص. ۹۵).

**تغییر و تحول (انعطاف‌پذیری):** در پایان قرن بیستم تولید انعطاف‌پذیر جای خود را به تولید انبوه داده است. در عصر کنونی با تغییر شیوه‌های تولید، چهره زندگی دگرگون خواهد شد. تولید انعطاف‌پذیر فلسفه‌ای متفاوت دارد که در آن رابطه بین قیمت، تعداد، کیفیت و سود برقرار می‌گردد که با تفکرات گذشته متفاوت است. گفته می‌شود مشکل کمبود زمین یکی از دلایل شکل‌گیری سیستم تولید انعطاف‌پذیر است. توانایی خلق مزیت نسبی و رقابتی در محیط پویا و پر تحول صنعت امروزی یک ارزش است. تولید انعطاف‌پذیر سیاست نسبتاً جدیدی است که توسط شرکت‌های موفق برای توسعه و افزایش رقابت به کار گرفته می‌شود (فرهمند و همکاران، ۱۳۹۳، ص. ۴).



شکل ۱. ابعاد پایداری اقتصادی

## ۲. متدلوژی

## ۲.۱. مواد و روش تحقیق

تحقیق حاضر باهدف کاربردی و روش توصیفی - تحلیلی انجام گرفته است. این پژوهش به دنبال پاسخ به این سؤال است که پایداری اقتصادی شهر مرزی سردشت در چه سطحی قرار دارد؟ بنابراین برای رسیدن به جواب این سؤال، ابتدا با بررسی مقالات و منابع مختلف در ارتباط با موضوع تحقیق، عوامل مؤثر بر پایداری اقتصادی شناخته شدند. پس از مطالعه منابع مختلف ابعاد پایداری در ۸ مؤلفه انعطاف‌پذیری، مقیاس و نزدیکی، کارآفرینی، سازگاری، نیروی انسانی ماهر، مشارکت اقتصادی، مدیریت بومی، تنوع شغلی و اقتصادی انتخاب شدند، سپس برای هرکدام از متغیرها گویه‌های مختلفی در نظر گرفته شد و در نهایت پرسش‌نامه‌ای با ۸ متغیر و ۲۱ گویه طراحی شد و در اختیار جامعه هدف قرار گرفت. با استفاده از فرمول تعیین حجم نمونه کوکران تعداد کل جامعه نمونه (جمعیت شهر سردشت ۶۸ هزار نفر) ۳۸۲ نفر بوده‌اند که تعداد ۲۸۰ پرسش‌نامه توسط جامعه نمونه تحقیق پاسخ داده شد. از این تعداد ۸۶ درصد را مردان و ۱۴ درصد را زنان (مشارکت کم زنان به دلیل عدم تمایل آن‌ها به مشارکت در پاسخگویی به سؤالات بوده) تشکیل داده‌اند. بیشترین محدوده سنی پرسش‌شوندگان در محدوده سنی ۲۰ تا ۳۰ سال است که ۵۰/۶ درصد جامعه آماری را شامل می‌شود. ۵۵/۶ درصد پرسش‌شوندگان دارای تحصیلات لیسانس و ۲۱ درصد دیپلم بیشترین محدوده سطح تحصیلات جامعه آماری می‌باشند. در قسمت اول تحقیق به منظور سنجش میزان روایی تحقیق (تأیید روش و ابزارهای مورداستفاده در تحقیق)، پرسش‌نامه ساخته‌شده توسط نگارندگان و نیز آزمون‌های آماری مورداستفاده (تی تست، رگرسیون چندگانه، همبستگی) مورد تأیید اساتید مربوطه قرار گرفت، در قسمت بعدی پایای تحقیق به مقدار ۰/۹۳۷ به دست آمد که نشان‌دهنده مطلوبیت پاسخ‌ها است، در بخش بعدی از تحلیل آماری تحقیق با استفاده از آزمون T تک نمونه‌ای (سنجش میانگین نمونه به دست آمده با جامعه) به بررسی میزان پایداری اقتصادی شهر سردشت پرداخته شده است، در این آزمون سطح پایداری اقتصادی سیستم به دلیل استفاده از طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای در پرسش‌نامه عدد ۳ در نظر گرفته شده است، از این رو اگر مقدار میانگین به دست آمده از ۳ بالاتر باشد به معنی پایدار بودن کلی سیستم است و اگر پایین‌تر از این عدد باشد، به معنی ناپایداری سیستم اقتصادی شهر سردشت است. به منظور سنجش میزان همبستگی مؤلفه‌های تحقیق با همدیگر (تا چه میزان افزایش یک پارامتر با افزایش پارامتر دیگر و نیز کاهش آن پارامتر با کاهش پارامتر دیگر همراه است)، کلیه ۸ مؤلفه تحقیق مورد سنجش قرار گرفتند. در قسمت آخر از تحلیل آماری داده‌های تحقیق با بهره‌گیری از آزمون رگرسیون خطی (تغییر متغیر مستقل چه تأثیری بر متغیر وابسته می‌گذارد)، مقدار کلی رگرسیون و میزان اثرگذاری هرکدام از مؤلفه‌ها بررسی شدند.

## جدول ۱. آزمون کرونباخ

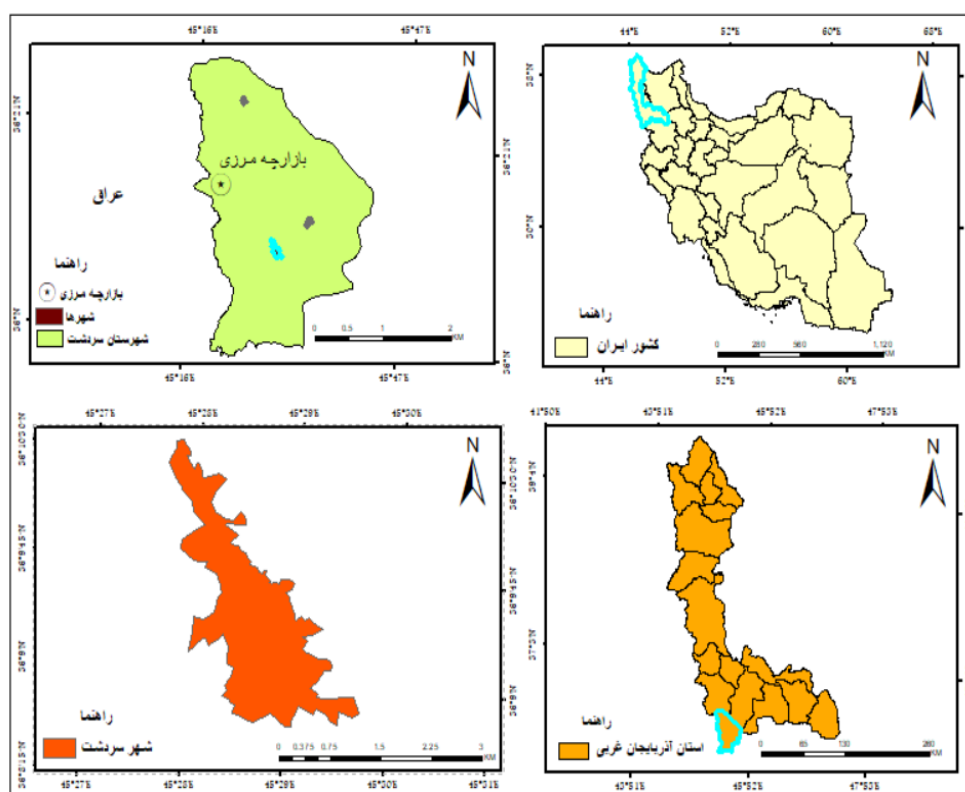
میزان آلفا	ابعاد (مؤلفه‌ها)
۰/۹۳۷	پایداری اقتصادی (کل)
۰/۶۷۲	مدیریت بومی
۰/۸۲۹	تنوع شغلی و اقتصادی
۰/۸۳۰	مقیاس و نزدیکی
۰/۹۳۲	کارآفرینی
۰/۷۴۷	مشارکت
۰/۶۸۱	تغییر و تحول
۰/۶۲۲	نیروی انسانی
۰/۷۳۸	سازگاری

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

## ۲.۲. محدوده مورد مطالعه

شهر سردشت با وسعتی بالغ بر ۱۴۱۱ کیلومترمربع در جنوب غربی استان آذربایجان غربی واقع شده است. این شهر ۳/۷ مساحت استان را در بر گرفته است. شهر سردشت از شمال به شهر پیرانشهر، از شمال غربی به مهاباد، از شرق به بوکان، از جنوب به استان کردستان و کشور عراق و از غرب به کشور عراق منتهی می‌گردد. طبق آمار نامه سال ۱۳۹۰ کل شاغلین در سه بخش اقتصادی شهر سردشت برابر با ۲۷۳۰۳ نفر بوده است؛ از این تعداد ۱۰۳۴۶ نفر در بخش کشاورزی فعالیت دارند، در بخش صنعت ۴۰۳۲ نفر اشتغال دارند؛ و در بخش خدمات ۱۲۹۲۵ شاغل‌اند (سایت آمار، سرشماری سال ۱۳۹۰). با توجه به تعداد شاغلین در سه بخش اقتصادی شهر؛ پایین بودن تعداد شاغلین بخش صنعت در این استان ناشی از کمبود فعالیت‌های صنعتی است که لزوم توجه بیشتر به این بخش جهت تنوع بخشی به فعالیت‌های اقتصادی و سرمایه‌گذاری بیشتر در بخش کشاورزی به دلیل وجود بسترهای طبیعی ضروری است.





شکل ۲. منطقه مورد مطالعه

## ۳. یافته‌ها

## ۳.۱. محاسبه پایداری اقتصادی شهر سردشت

به منظور بررسی میزان پایداری اقتصادی شهر سردشت از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده گردید، بررسی نتایج آزمون T نشان می‌دهد که میزان پایداری اقتصادی شهر سردشت ۲,۸۸ در سطح معنی‌داری صفر ارزیابی شده است که نتیجه به دست آمده پایین‌تر از میانه نظری پژوهش که عدد ۳ است، بوده است. به عبارتی دیگر میزان پایداری اقتصادی شهر سردشت در حد نامطلوب ارزیابی شده است. نتیجه به دست آمده خیلی دور از انتظار هم نبوده زیرا این شهر از جمله شهرهای مرزی کشور است که همچون سایر شهرهای مرزی ایران وضعیت اقتصادی نامطلوبی را به دلیل مدیریت متمرکز دولتی بر نهادهای اقتصادی و خصوصی این شهرها دارند، در واقع شهرهای مرزی با توجه به موقعیت جغرافیایی که دارا می‌باشند قابلیت بالقوه مناسبی برای توسعه تجارت و اقتصاد را در خود دارا هستند که متأسفانه در اکثر کشورهای جهان سوم به ویژه ایران این قابلیت تبدیل به نقطه ضعف شده که در آن اقتصاد قاچاق رواج بیشتری از اقتصاد رسمی دارد، بر همین مبنا در شهر سردشت نیز علی‌رغم وجود بستر طبیعی مناسب، به دلیل نبود امکانات مناسب اقتصادی برای کشاورز و صنایع تبدیلی کشاورزی هنوز اقتصاد آن شکوفا نشده است.

## جدول ۲. نتایج آزمون T برای پایداری اقتصادی

متغیر	تعداد	میانگین	سطح معنی داری	انحراف معیار	انحراف از استاندارد	کرانه پایین	کرانه بالا
پایداری اقتصادی	۲۸۰	۲/۸۸	۰/۰۰	۰/۵۴۵۵۷	۰/۱۱۹۰۵	۲/۶۱	۳/۱۲

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

نتایج جدول ۲ بیانگر آن است که مؤلفه مشارکت اقتصادی شهروندان در میان معیارهای پایداری در شهر سردشت بیشتر از همه نمود داشته است، با توجه به اینکه شهر سردشت جزو شهرهای مرزی و دارای جمعیتی نسبتاً جوان است و بیشتر جوانان شهر دارای تحصیلات می‌باشند سبب گردیده که مردم این شهر، مشارکت اقتصادی را در قالب افکار و ایده‌های اقتصادی که به طرق مختلف از جمله ارائه طرح‌های اقتصادی و ارائه مشاوره به فعالین اقتصادی در زمینه‌های مختلف برای سرمایه‌گذاری انجام دهند.

باتوجه به گویه‌های مطرح شده در مؤلفه کارآفرینی، این متغیر که از عوامل تأثیرگذار در پایداری اقتصادی است که در شهر سردشت مورد استقبال مردم بوده، به عبارتی مردم از تأثیر زیاد وجود تنوع شغلی در بخش‌های مختلف اقتصادی بر پایداری اقتصادی در محیط خودآگاهی داشتند، اما به دلیل عدم پشتیبانی مناسب مالی برای شهروندان تنوع شغلی مناسبی برای مردم در این شهر وجود ندارد و در صورت وجود منابع مالی و سرمایه‌گذار به دلیل عدم بسترسازی منجر به فرار سرمایه‌گذار به دیگر مناطق شده است. متغیر دیگری که بر روی پایداری اقتصادی در شهر سردشت از دیدگاه شهروندان تأثیرگذار است قرارگیری صنایع تبدیلی در شهر است یا مقیاس و نزدیکی. صنایع تبدیلی در بخش‌های مختلف می‌تواند هزینه‌های ناشی از حمل و نقل و نگهداری مواد کاهش یافته و در نتیجه میزان سوددهی صنایع بالاتر رود. در شهر سردشت باتوجه به میزان بارش زیاد و وجود باغات فراوان، ایجاد صنایع تبدیلی در بخش کشاورزی همانند کارخانه‌های آب‌میوه‌گیری می‌تواند تأثیر بسزایی در ثبات و پایداری اقتصادی این شهر ایفا نماید. یکی دیگر از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر روی پایداری اقتصادی در منطقه مورد مطالعه متغیر تغییر و تحول است، این متغیر که شامل گویه‌های وجود فرهنگ کار و مصرف است. در شهر سردشت به دلیل عدم وجود اشتغال مناسب برای ساکنین شهر منجر به مهاجرت به مناطق مرکزی کشور شده و در بعضی موارد نیز سبب روی آوردن مردم به اشتغال‌های کاذب همانند کوله بری و دست‌فروشی و قاچاق بوده سبب رواج فرهنگ مصرف‌گرایی کالاهای خارجی در این مناطق شده که ناشی از قیمت پایین آن در این مناطق نسبت به سایر مناطق کشور است، همچنین به دلیل زودبازده بودن قاچاق و درآمدهای ناشی از آن در منطقه باعث شده که مردم بیشتر به سمت این اشتغال روی آورند، نتیجه اینکه باعث افت فرهنگ کار و تلاش در بلندمدت خواهد شد که لازم است اقداماتی جهت بیشتر شدن اشتغال‌های رسمی در این شهر جهت بالابردن میزان فرهنگ کار و عدم مصرف‌گرایی صرف شود. متغیرهای نیروی انسانی متخصص و مدیریت بومی در بین متغیرهای مورد استفاده در تحقیق در آزمون T کمتر از میانگین نظری پژوهش را به دست آورده‌اند و از دیدگاه شهروندان محدوده مورد پژوهش بر ابعاد پایداری اقتصادی تأثیر کمی

دارند، باتوجه به اینکه این دو متغیر ارتباط نزدیکی در منطقه مورد مطالعه به هم دارند باهم بررسی شده‌اند. طی تحقیقی که نگارندگان در شهر سردشت انجام داده‌اند اکثریت مدیران شهر بومی هستند اما به دلیل عدم تخصص کافی در زمینه کاری خود رغبتی به استفاده از نیروی متخصص در حوزه کاری خود ندارند، بر همین اساس باتوجه به وضعیت فعلی شهروندان نسبت به این دو متغیر مطرح شده نظر مساعدی نداشته‌اند.

جدول ۳. نتایج آزمون T برای متغیرهای تحقیق

متغیرها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	انحراف از استاندارد	سطح معنی داری
مدیریت بومی	۲۸۰	۲/۲۹	۰/۲۵۴	۰/۱۸۰	۰/۰۰
تنوع شغلی و اقتصادی	۲۸۰	۲/۰۲	۰/۴۲۰	۰/۲۴۳	۰/۰۰
مقیاس و نزدیکی	۲۸۰	۳/۲۴	۰/۰۳۵	۰/۰۲۵	۰/۰۰
کارآفرینی	۲۸۰	۳/۳۱	۰/۰۱۷	۰/۰۱۰	۰/۰۰
مشارکت	۲۸۰	۳/۳۲	۰/۰۳۵	۰/۰۲۵	۰/۰۰
تغییر و تحول	۲۸۰	۳/۱۵	۰/۲۰۵	۰/۱۴۵	۰/۰۰
نیروی انسانی	۲۸۰	۲/۵۵	۰/۴۴۸	۰/۲۵۸	۰/۰۰
سازگاری	۲۸۰	۳/۲۱	۰/۰۴۰	۰/۰۲۰	۰/۰۰

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

### ۳.۲. وضعیت میزان پایداری اقتصادی شهر سردشت از نظر ساکنان محدوده به تفکیک معیارهای سازنده آن

در این بخش سؤالات و مؤلفه‌های مرتبط با پایداری اقتصادی با امتیاز کلی پایداری اقتصادی هر سردشت مقایسه شده‌اند و در آن (امتیازات میانگین زیر ۳ به معنای پایداری ضعیف، میانگین‌های ۳-۴ دارای پایداری متوسط و امتیاز ۴ به بالا به معنای پایداری قوی ارزیابی شده‌اند). در بررسی وضعیت متغیرهای مستقل نسبت به میانگین نظری (۲/۸۳) معیار همکاری و همفکری شهروندان با فعالین اقتصادی به دلیل وجود نیروهای متخصص و متعهد نسبت به توسعه شهر که سبب گردیده فعالین اقتصادی در شهر از مشاوران مناسبی بهره ببرند با میانگین ۳/۳۵ بیشترین تأثیر را بر پایداری اقتصادی داشته است. وجود تنوع شغلی در بخش صنعت با میانگین ۱/۶۲ کمترین میزان میانگین و تأثیر را بر پایداری اقتصادی شهر به دلیل ضعف زیرساخت‌های صنعتی در منطقه می‌شود عنوان داشت، به‌طور کلی می‌توان گفت اکثر گویه‌ها وضعیت متوسط و ضعیف نسبت به میانگین نظری قرار دارند.

جدول ۴. وضعیت میزان پایداری اقتصادی با توجه به گویه‌ها

میزان پایداری اقتصادی شهر سردشت: ۲۸۸	وضعیت	میانگین	گویه‌ها
	ضعیف	۲/۱۱	مدیران اقتصادی شهر بومی هستند
	ضعیف	۲/۴۷	مدیران بومی شهر دارای تخصص لازم در خصوص فعالیت‌های اقتصادی هستند
	ضعیف	۲/۴۶	شهر سردشت از تنوع شغلی کافی در بخش کشاورزی برخوردار است
	ضعیف	۱/۶۲	شهر سردشت از تنوع شغلی کافی در بخش صنعت برخوردار است
	ضعیف	۱/۹۹	شهر سردشت از تنوع شغلی کافی در بخش خدمات برخوردار است
	ضعیف	۲/۴۵	کشاورزان شهر سردشت در امر کشاورزی تخصص لازم را دارند
	ضعیف	۲/۱۶	صنعت کاران شهر سردشت در امر صنعت تخصص لازم را دارند
	متوسط	۳/۰۴	وجود نیروی انسانی آموزش‌دیده در حوزه‌های اقتصادی
	متوسط	۳/۰۱	الگوی مصرف شهروندان سردشت بر پایه پایداری اقتصادی قرار دارد
	متوسط	۳/۳۰	وجود فرهنگ کار
	متوسط	۳/۱۸	همسایگی کاربری‌های کشاورزی
	متوسط	۳/۱۹	همسایگی کاربری‌های صنعتی
	متوسط	۳/۰۱	وجود تنوع شغلی در بخش کشاورزی
	متوسط	۳/۳۰	وجود تنوع شغلی در بخش صنعت
	ضعیف	۲/۴۵	وجود تنوع شغلی در بخش خدمات
	ضعیف	۲/۱۶	وجود منابع اولیه و خام در بخش کشاورزی
	متوسط	۳/۲۲	قرارگیری صنایع تبدیلی در بخش کشاورزی
	متوسط	۳/۱۸	وجود منابع اولیه و خام در بخش صنعت
	متوسط	۳/۲۷	وجود صنایع تبدیلی در بخش صنعت
متوسط	۳/۳۰	خلاقیت و نوآوری شهروندان در مسائل اقتصادی	
متوسط	۳/۳۵	همکاری و همفکری شهروندان با فعالین اقتصادی	

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

### ۳.۳. سنجش میزان همبستگی متغیرهای مؤثر بر پایداری اقتصادی در منطقه مورد مطالعه

در این مرحله به منظور بررسی میزان همبستگی و ارتباط میان متغیرهای تحقیق از آزمون همبستگی اسپیرمن (کدام یک از مؤلفه‌ها ارتباط قوی‌تر و مهم‌تری نسبت به سایر مؤلفه‌ها دارد) استفاده شده است. بر اساس جدول‌های ۵ الی ۱۲ که حاصل از نتایج آزمون همبستگی اسپیرمن نشان می‌دهد که متغیر مقیاس و نزدیکی بیشترین و مدیریت بومی کمترین میزان همبستگی را با سایر متغیرهای تحقیق دارند (به عبارت دیگر با تغییر مقدار مقیاس نزدیکی سایر مؤلفه‌های تحقیق نیز تغییر خواهد کرد). بالاترین همبستگی بین متغیر مقیاس و کارآفرینی به میزان ۰/۸۹۴ سطح معنی‌داری مناسب است، سپس با متغیر سازگاری به میزان ۰/۸۹۰ و متغیر مشارکت با همبستگی قوی ۰/۷۴۶ و همچنین با متغیر تغییر و تحول نیز در سطح معنی‌داری مناسب همبستگی قوی‌ای دارد. متغیر مقیاس با سایر متغیرهای تحقیق یعنی مدیریت، تنوع و نیروی انسانی همبستگی قوی‌ای ندارد و نیز ارتباط معنی‌داری بین مقیاس با متغیر

مدیریت وجود ندارد. متغیر کارآفرینی ارتباط معنی داری قوی‌ای با سه متغیر سازگاری، تغییر و تحول و مشارکت دارد و عدم ارتباط معنی داری با متغیر مدیریت دارد. با متغیرهای تنوع و نیروی انسانی همبستگی ضعیف و متوسطی دارد. متغیر تغییر و تحول ارتباط معنی داری قوی‌ای با کارآفرینی، سازگاری و مقیاس دارد و همبستگی معنی دار متوسطی با متغیرهای مشارکت و نیروی انسانی متخصص و تنوع شغلی دارد. بین تغییر و تحول با مدیریت ارتباط معنی داری وجود ندارد. متغیر مدیریت بومی با متغیرهای تنوع شغلی و نیروی انسانی متخصص ارتباط معنی دار متوسطی دارد اما با سایر متغیرهای تحقیق ارتباط معنی داری ندارد. متغیر تنوع شغلی و اقتصادی با کلیه متغیرهای تحقیق ارتباط معنی دار متوسطی دارد که بیشترین ارتباط آن با ۰/۶۹۲ متعلق به نیروی انسانی متخصص است و کمترین ارتباط معنی دار را با کارآفرینی دارد.

جدول ۵. نتایج آزمون همبستگی اسپیرمن بین متغیرهای تحقیق

متغیر	شاخص	مدیریت	تنوع	کارآفرینی	مقیاس	مشارکت	تغییر و تحول	نیروی متخصص	سازگاری
مدیریت بومی	همبستگی اسپیرمن	۱	۰/۵۴۵	۰/۲۰۸	۰/۲۷۴	۰/۲۲۴	۰/۲۴۱	۰/۴۳۷	۰/۲۸۲
	سطح معنی داری	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۷۱	۰/۰۳۷	۰/۰۵۱	۰/۰۳۷	۰/۰۰	۰/۰۱۶
	تعداد نمونه	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

جدول ۶. نتایج آزمون همبستگی اسپیرمن بین متغیرهای تحقیق

متغیر	شاخص	مدیریت	تنوع	کارآفرینی	مقیاس	مشارکت	تغییر و تحول	نیروی متخصص	سازگاری
تنوع	همبستگی اسپیرمن	۰/۵۴۵	۱	۰/۳۳۷	۰/۳۷۳	۰/۳۶۵	۰/۴۶۱	۰/۶۹۲	۰/۳۴۸
	سطح معنی داری	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰۲	۰/۰۰۱	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰۲
	تعداد نمونه	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

جدول ۷. نتایج آزمون همبستگی اسپیرمن بین متغیرهای تحقیق

متغیر	شاخص	مدیریت	تنوع	کارآفرینی	مقیاس	مشارکت	تغییر و تحول	نیروی متخصص	سازگاری
کارآفرینی	همبستگی اسپیرمن	۰/۲۰۸	۰/۳۳۷	۱	۰/۸۹۴	۰/۶۶۷	۰/۷۰۶	۰/۳۶۷	۰/۸۳۴
	سطح معنی داری	۰/۰۷۱	۰/۰۰۲	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰۱	۰/۰۰
	تعداد نمونه	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

## جدول ۸. نتایج آزمون همبستگی اسپیرمن بین متغیر مقیاس با سایر متغیرهای تحقیق

متغیر	شاخص	مدیریت	تنوع	کارآفرینی	مقیاس	مشارکت	تغییر و تحول	نیروی متخصص	سازگاری
مقیاس	همبستگی اسپیرمن	۰/۲۷۴	۰/۳۷۳	۰/۸۹۴	۱	۰/۷۴۶	۰/۷۱۶	۰/۴۲۰	۰/۸۳۴
	سطح معنی داری	۰/۰۳۷	۰/۰۰۱	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰
	تعداد نمونه	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

## جدول ۹. نتایج آزمون همبستگی اسپیرمن بین متغیر مشارکت با سایر متغیرهای تحقیق

متغیر	شاخص	مدیریت	تنوع	کارآفرینی	مقیاس	مشارکت	تغییر و تحول	نیروی متخصص	سازگاری
مشارکت	همبستگی اسپیرمن	۰/۲۲۴	۰/۳۶۵	۰/۶۶۷	۰/۷۴۶	۱	۰/۶۴۸	۰/۳۸۲	۰/۶۱۳
	سطح معنی داری	۰/۰۵۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰۱	۰/۰۰
	تعداد نمونه	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

## جدول ۱۰. نتایج آزمون همبستگی اسپیرمن بین متغیر تغییر و تحول با سایر متغیرهای تحقیق

متغیر	شاخص	مدیریت	تنوع	کارآفرینی	مقیاس	مشارکت	تغییر و تحول	نیروی متخصص	سازگاری
تغییر و تحول	همبستگی اسپیرمن	۰/۲۴۱	۰/۴۶۱	۰/۷۰۶	۰/۷۱۶	۰/۶۴۸	۱	۰/۵۶۶	۰/۷۲۲
	سطح معنی داری	۰/۰۳۷	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰
	تعداد نمونه	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

## جدول ۱۱. نتایج آزمون همبستگی اسپیرمن بین متغیر نیروی متخصص با سایر متغیرهای تحقیق

متغیر	شاخص	مدیریت	تنوع	کارآفرینی	مقیاس	مشارکت	تغییر و تحول	نیروی متخصص	سازگاری
نیروی متخصص	همبستگی اسپیرمن	۰/۴۳۷	۰/۶۹۲	۰/۳۶۷	۰/۴۲۰	۰/۳۸۲	۰/۵۶۶	۱	۰/۴۳۱
	سطح معنی داری	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰۱	۰/۰۰	۰/۰۰۱	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰
	تعداد نمونه	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

## جدول ۱۲. نتایج آزمون همبستگی اسپیرمن بین متغیر سازگاری با سایر متغیرهای تحقیق

متغیر	شاخص	مدیریت	تنوع	کارآفرینی	مقیاس	مشارکت	تغییر و تحول	نیروی متخصص	سازگاری
سازگاری	همبستگی اسپیرمن	۰/۲۸۲	۰/۳۴۸	۰/۸۳۴	۰/۸۹۰	۰/۶۱۳	۰/۷۲۲	۰/۴۳۱	۱
	سطح معنی داری	۰/۰۱۶	۰/۰۰۲	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰
	تعداد نمونه	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

### ۴. بررسی میزان تأثیر متغیرهای تحقیق بر پایداری اقتصادی

باتوجه به خروجی تحلیل آماری رگرسیون خطی مشخص گردید که ضریب تعیین تعدیل شده برای متغیرهای وارد شده به مدل تحقیق برابر با (R square=0.893) است که بیانگر این مطلب است که ۸۹ درصد از واریانس و تغییرات متغیر پایداری اقتصادی توسط متغیرهای موجود در معادله و مابقی این تغییرات (۲,۵ درصد) از متغیرهای وابسته مربوط به علت تأثیر عوامل و متغیرهای بیرونی پدید آمده است که به مجذور کمیت خطا ۵۲ معروف است. نتایج تحلیل رگرسیونی چندگانه متغیرهای فوق را می توان به صورت استاندارد شده و به شکل ریاضی این چنین نوشت:  $Y = b_0 + X_1b_1 + X_2b_2 + X_3b_3 + \dots + X_nb_n$  در این معادله Y متغیر وابسته که همان پایداری اقتصادی شهر است،  $b_0$  ضریب ثابت و  $X_1, X_2, \dots$  متغیرهای مستقل است. در این مطالعه متغیرهای تنوع شغلی با (۰/۲۲۹)، مقیاس و نزدیکی با (۰/۳۳۹)، کارآفرینی با (۰/۲۷۴)، تغییر و تحول با (۰/۲)، نیروی متخصص با (۰/۰۸۶)، سازگاری با (۰/۰۷۴)، به عنوان عوامل تأثیرگذار بر پایداری اقتصادی شناخته شدند که این شاخص ها را می توان در محاسبه رگرسیون به کاربرد. به طور کلی بر اساس نتایج به دست آمده از رگرسیون خطی بر اساس سطح معنی داری و ضریب بتای استاندارد، متغیر کارآفرینی بیشترین تأثیر را با پایداری اقتصادی داشته است، به عبارتی با کم و زیاد شدن میزان کارآفرینی در شهر سردشت، میزان پایداری اقتصادی هم تغییر خواهد یافت. سپس متغیر مقیاس و نزدیکی در جایگاه دوم از میزان تأثیرگذاری بر پایداری اقتصادی قرار گرفته، متغیر تنوع شغلی در جایگاه سوم تأثیرگذاری بر پایداری اقتصادی جا گرفت. متغیر تغییر و تحول نیز کمترین تأثیر را بر پایداری اقتصادی در شهر سردشت بر اساس مدل رگرسیون داشت. متغیرهای سازگاری، نیروی متخصص در این مدل بر روی پایداری اقتصادی تأثیری نداشته اند (به دلیل سطح معنی داری آن ها که بیش از ۰,۰۵ به دست آمده). متغیر مشارکت در این بخش به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است.

### جدول ۱۳. نتایج کلی مدل رگرسیون

متغیر	مقدار R	مقدار R Square	مقدار تنظیم شده R	تخمین انحراف استاندارد
پایداری اقتصادی	۰/۸۹۳	۰/۸۷۲	۰/۸۶۹	۲/۹۱۱۱۳

مأخذ: (یافته های پژوهش، ۱۳۹۸)

### جدول ۱۴. نتایج تفصیلی مدل رگرسیون

متغیرها	ضریب غیر استاندارد بتا	ضریب خطای استاندارد	ضریب بتای استاندارد	T	سطح معنی داری
تنوع شغلی	۱/۵۳	۰/۲۰۸	۰/۲۲۹	۷/۳۸	۰/۰۰
مقیاس و نزدیکی	۱/۳۳	۰/۲۱۴	۰/۳۳۹	۶/۲۲	۰/۰۰
کارآفرینی	۱/۳۸	۰/۲۶۷	۰/۲۷۴	۵/۱۸	۰/۰۰
تغییر و تحول	۱/۵۳	۰/۲۶۷	۰/۲	۵/۷۵	۰/۰۰
نیروی متخصص	۰/۵۴۴	۰/۲۲۸	۰/۰۸۶	۲/۳۹	۰/۲۰

متغیرها	ضریب غیر استاندارد بنا	ضریب خطای استاندارد	ضریب بنای استاندارد	T	سطح معنی داری
سازگاری	۰/۵۲۸	۰/۲۹۲	۰/۰۷۴	۱/۸۱	۰/۳۸

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

#### ۴. بحث

نتایج پژوهش نشان داد که میزان پایداری اقتصادی شهر سردشت در حد پایین ارزیابی شده است و از میان مؤلفه‌های مؤثر بر پایداری بر اساس آزمون T مؤلفه مشارکت اقتصادی شهروندان با بیشترین امتیاز از این آزمون مؤثرترین مؤلفه بر پایداری انتخاب شد، نتیجه به دست آمده در این بخش با نتایج ربیکا وایت و آندرستایدینگ (۲۰۱۳) که نشان دادند، مشارکت مردم با سازمان‌ها حتی در شرایط سخت موجب تلاش برای تولید درآمد اجتماعی و اقتصادی می‌شود، آن‌ها روند بلندمدت را تشخیص می‌دهند و استراتژی‌های پایداری را ایجاد می‌کنند مشابه است. همچنین نتایج همبستگی بین معیارهای مؤثر بر موضوع پژوهش مؤلفه کارآفرینی همبستگی بیشتری با سایر مؤلفه‌ها داشته است. نتایج آزمون رگرسیون نشان داد که مؤلفه کارآفرینی بیشترین تأثیر را بر پایداری اقتصادی داشته است. نتایج برداشت شده از این بخش نیز با تحقیقات ماکس جارسچیک<sup>۱</sup> و همکاران (۲۰۱۸) که وجود کارخانه‌های شهری برای دستیابی به اهداف کلیدی در شهرها از جمله: اشتغال مولد، کار شایسته، رشد اقتصادی، ایجاد زیرساخت‌ها، نوآوری بالا و در نتیجه تأثیر مثبت بر پایداری اقتصادی دارد نتایج مشابهی داشته‌اند؛ و نیز با نتایج ایرنی هاکنسن<sup>۲</sup> (۲۰۱۸) که نشان دادند که نوآوری و کارآفرینی در هر محله از شهر موجب پیشرفت و پایداری اقتصادی آن می‌شود نیز نتایج مشابهی دارد؛ و با تحقیقات رومانائتر<sup>۳</sup> و همکاران (۲۰۱۸) که نیروی انسانی و کارآفرینی و همچنین همکاری با سازمان‌های غیردولتی و واسطه‌ها برای شرکت‌ها و پایداری و نوآوری اقتصادی یک منطقه مفید دانسته‌اند نتایج مشابهی دارند. به صورت کلی می‌توان گفت شهرهای مرزی در ایران به دلیل نوع برنامه‌ریزی بالا به پایین و رویکرد امنیتی به شهرها و مناطق مرزی به ویژه در شهر سردشت، امکان هر گونه پایداری اقتصادی را از این شهر سلب نموده به عبارت دیگر وضعیت پایداری اقتصادی شهر سردشت همانگونه که در بخش یافته‌های میدانی نشان داده شد دارای وضعیتی نابه‌سامان بوده و اقتصاد این شهر از اساس به دلیل سیاست‌های نادرست به سوی نابودی در حال حرکت است.

#### ۵. نتیجه‌گیری

شهر مرزی سردشت در هم‌جواری با منطقه خودمختار کردستان عراق دارای یکی از بهترین شرایط برای صادرات انواع محصولات است، با نگاهی به ارزش واحد پول دو منطقه به‌خوبی می‌توان دریافت که توجه به ایجاد

1. Juraschek  
2. Håkansson  
3. Rauter



صنایع تبدیلی برای افزایش میزان درآمدها و جلوگیری از هدررفت سرمایه‌های طبیعی به بهای ناچیز ضروری است، به‌عنوان مثال می‌توان به توانایی این شهر در تولید انگور سیاه که روغن هسته این انگور جزو محصولات گران‌بها و کمیاب در داخل کشور و در منطقه کردستان عراق محسوب می‌شود، اشاره کرد که به دلیل عدم وجود صنایع تبدیلی در این شهر بهره‌برداری درستی از این محصول نمی‌شود. مرزی بودن شهر سردشت منجر به عدم کشف توانایی‌های توریستی این شهر گشته، شهر سردشت جزو بهترین نقاط برای ورزش‌های کوهنوردی و ورزش‌های زمستانی است، کمبود شرکت‌ها و مؤسسه‌های گردشگری همراه با راه‌های نامناسب درون‌شهری و برون‌شهری موجود در این منطقه به مقدار زیادی این شهر را از تنوع شغلی که از طریق توریسم به دست می‌آید را محروم کرده، کلیه مطالب بیان‌شده منجر به افزایش دور مهاجرت‌ها از این مناطق به سمت مناطق دیگر شده و این مهاجرت‌ها منجر به شکل‌گیری ساختار نامناسب فضایی و افزایش تضاد طبقاتی در جوامع میزبان و کاهش شدید تراکم جمعیت در نواحی مهاجر فرست و نتایج امنیتی ناشی از این افت تراکم برای سیستم اداری کشور شده است؛ بنابراین یکی از مناسب‌ترین راهکارهای کاهش این بحران، تشویق مرزنشینان به افزایش ماندگاری در نواحی مرزی و محروم از طریق توجه بیشتر اقتصادی به این مناطق است. در این تحقیق تلاش شد که عوامل مؤثر بر پایداری اقتصادی مؤثر بر شهر سردشت شناسایی و بر اساس آن‌ها به بررسی میزان پایداری اقتصادی شهر سردشت پرداخت.

#### کتاب‌نامه

۱. اسکندری، م. (۱۳۹۰). نقش مهران در توسعه گردشگری جنگ استان ایلام. ایلام: اداره میراث‌فرهنگی صنایع‌دستی و گردشگری استان ایلام.
۲. بدری، ع.، و رکن‌الدین افتخاری، ع. (۱۳۸۲). ارزیابی پایداری: مفهوم و روش. فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، ۵۶۷، ۳۴-۹.
۳. پایگاه اطلاع‌رسانی انجمن علمی اقتصاد شهری ایران. <https://iuea.ir>
۴. پور خلیلی، ح. (۱۳۷۷). تأثیر متقابل مدیریت و توسعه، همایش نقش مدیریت در توسعه. دهاقان: دانشگاه آزاد اسلامی دهاقان.
۵. تقوایی، م.، و صفرآبادی، ا. (۱۳۹۲). توسعه پایدار شهری و برخی عوامل مؤثر بر آن (منطقه مورد مطالعه: شهر کرمانشاه). مطالعات جامعه‌شناختی شهری، ۳(۶)، ۲۲-۱.
۶. جان‌پرور، م. (۱۳۹۶). نگرشی نو به مطالعات مرزی (مفاهیم، اصول، نظریه‌ها). چاپ اول، تهران: انتشارات انجمن ژئوپلیتیک ایران.
۷. خداداد کاشی، ف. (۱۳۸۶). صرفه‌های مقیاس در اقتصاد ایران. تحقیقات اقتصادی، ۱۰، ۱۸-۱.
۸. خسروی، ب.، و علی‌اکبری، ا.، و مختاری ملک‌آبادی، ر. (۱۳۹۵). سنجش میزان اثرپذیری پایداری شهری از موقعیت مرزی مطالعه موردی: شهر مرزی مریوان. فصلنامه مطالعات شهری، ۲۰(۲)، ۱۶-۵.
۹. خلیلیان، ص. (۱۳۸۴). توسعه پایدار و رفاه بین نسل‌ها. فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۷(۲۷)، ۱۴۹-۱۳۱.

۱۰. رفیعیان، م.، و مولودی، ج.، و مشکینی، ا.، و رکن‌الدین افتخاری، ع.، و ایران‌دوست، ک. (۱۳۹۳). رابطه تحول کارکرد مرز با ارتقای وضعیت پیرامونی شهرهای مرزی (مطالعه موردی: شهرهای مرزی بانه و سقز). *فصلنامه مطالعات شهری*، ۹، ۵۸-۴۵.
۱۱. رومینا، ا.، و پورعزیزی، ع.، و بایزی، س. (۱۳۹۷). تأثیر مبادلات اقتصادی در توسعه شهرهای مرزی (مطالعه موردی، شهر پیرانشهر). *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، ۴ (۵۰)، ۱۰۶۵-۱۰۴۹.
۱۲. شایان، ح.، و تقی‌لو، ع.، و خسرو بیگی، ر. (۱۳۹۱). تحلیل نقش مشارکت مردم در پایداری اقتصادی روستایی (منطقه مورد مطالعه: دهستان ایجرود، شهر ایجرود، استان زنجان). *مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای*، (۱۹)، ۹۴-۷۱.
۱۳. شماعتی، ع.، و علی‌اکبری، ا.، و موحد، ع.، و احمدی، ع. (۱۳۹۷). تحلیل اثرات اجتماعی - اقتصادی گردشگری تجاری بر شهرهای مرزی (مطالعه موردی: شهرهای بانه و سردشت). *فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۳ (۲)، ۳۲۴-۳۴۲.
۱۴. شماعتی، ع.، و لطفی مقدم، ب. (۱۳۹۴). بررسی شاخص سازگاری در برنامه‌ریزی کاربری زمین شهری به منظور پایداری اقتصادی شهر (مطالعه موردی: منطقه یک شهرداری تهران)؛ نشریه علمی - پژوهشی جغرافیا و برنامه‌ریزی، ۲۰ (۵۷)، ۱۷۵-۱۹۸.
۱۵. عبدی، ع.، و حیدری، ج.، و پناهی، ح.، و دلالت، م. (۱۳۹۷). تحلیل کار ویژه‌های جغرافیای سیاسی شهرهای مرزی در بحران‌های ژئوپلیتیک (مورد مطالعه: شهر مرزی کوبانی و بحران داعش). *فصلنامه علمی - پژوهشی پژوهش‌نامه مطالعات مرزی*، ۶ (۲)، ۱۲۵-۱۰۶.
۱۶. عمادزاده، م.، و خوش‌اخلاق، ر.، و صادقی، م. (۱۳۷۹). نقش سرمایه انسانی در رشد اقتصادی. *مجله برنامه‌ریزی و بودجه*، (۴۹ و ۵۰)، ۳-۲۵.
۱۷. عنابستانی، ع.، و شایان، ح.، و شمس‌الدین، ر.، و تقی‌لو، ع.، و زارعی، ا. (۱۳۹۲). ارزیابی پایداری اقتصادی در مناطق روستایی با استفاده از فن تصمیم‌گیری چندمعیاره تخصیص خطی (مطالعه موردی: بخش جعفرآباد، شهر قم)؛ *جغرافیا و مطالعات محیطی*، ۱ (۴)، ۱۴۰-۱۱۸.
۱۸. عندلیب، ع. (۱۳۸۰). *نظریه پایه و اصول آمایش مناطق مرزی جمهوری اسلامی ایران*. تهران: انتشارات دوره عالی جنگ.
۱۹. غیاثوند، ا.، و عبدالشاه، ف. (۱۳۹۴). مفهوم و ارزیابی تاب‌آوری اقتصادی ایران. *پژوهش‌نامه اقتصادی*، ۱۵ (۵۹)، ۱۸۷-۱۶۱.
۲۰. فقهی فرمند، ن.، و دباغی صدر، م. (۱۳۹۳). نقش انعطاف‌پذیری با نوآوری در توسعه زیرساخت‌های صنعتی (نمونه موردی: صنعت چرم). پایگاه اطلاع‌رسانی کارخانه چرم‌سازی صدرا، تبریز.

۲۱. قدیری معصوم، م.، و ضیا نوشین، م. م.، و خراسانی، م. ا. (۱۳۸۹). پایداری اقتصادی و رابطه آن با ویژگی‌های مکانی - فضایی (مطالعه موردی: روستاهای دهستان کوهین، شهر کبودرآهنگ). فصلنامه روستا و توسعه، ۱۳ (۲)، ۱-۲۹.
۲۲. کریمی پور، ی. (۱۳۸۱). مقدمه‌ای بر تقسیمات کشوری ایران، جلد نخست: وضع موجود. تهران: انتشارات انجمن جغرافیایی ایران.
۲۳. کیا کجوری، د.، و کوزه‌گر، ا.، و امیری، ب. (۱۳۹۱). ضرورت کارآفرینی در توسعه اقتصادی و اجتماعی جامعه. اجلاس ملی کارآفرینی و مدیریت کسب‌وکارهای دانش‌بنیان؛ دانشگاه مازندران، ساری.
۲۴. مخدوم، م. (۱۳۷۸). مؤلفه‌های علمی توسعه پایدار در محیط‌زیست. تهران: همایش محیط‌زیست و توسعه پایدار، دانشگاه تهران.
۲۵. مرکز آمار ایران. (۱۳۹۸). سامانه سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن. تهران: مرکز آمار ایران. [www.amar.org.ir](http://www.amar.org.ir)
۲۶. ملکان، ج. (۱۳۹۰). بررسی اثرات نسبت تمرکز و صرفه‌های ناشی از مقیاس بر سودآوری در بخش صنعت ایران. فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی، (۵۸)، ۹۹-۱۲۵.
۲۷. موسوی، م. و زنگی‌آبادی، ع. (۱۳۹۰). برنامه‌ریزی توسعه شهرهای مرزی (مطالعه موردی: استان آذربایجان غربی). چاپ اول. مشهد: انتشارات شریعه طوس.
۲۸. مهدی‌زاده، ج. (۱۳۸۲). مبانی و مفاهیم شاخص‌های توسعه پایدار. مجله جستارهای شهرسازی، (۳۱)، ۹-۱۶.
۲۹. واعظی، ع.، و جلیلی مهربانی، م. (۱۳۹۵). جایگاه سرمایه‌های خصوصی در مدیریت اقتصاد پایدار شهری. مجله اقتصادی، (۹ و ۱۰)، ۵۳-۸۱.

30. Baumgartner, S., & Quaas, M. (2010). What is sustainability economics? *Ecological Economics* 69, 445-450.
31. George, C. (2007) Sustainable development and global governance, *Journal of Environment and Development*, March, vol 16 no 1
32. Håkansson, L. (2018). Urban sustainability experiments in their socio-economic milieu: A quantitative approach. *Journal of Cleaner Production*, 209, 515-527.
33. Janparvar, M and BahramiJaf, S and Shahbazi, M and Chatterjee, 2021. Control and maintenance of borders due to the expansion of the Kurdish ethnic group on both sides of the Iranian-Iraqi border, *Geojournal of Tourism and Geosites*, 2021-8 – PP 1-18.
34. Janparvar, M and Heydari, A and BahramiJaf, S and Chatterjee, U and Singh, U., 2021. Analysis of kulbari's economic position in the northwest border villages of Iran (a study of paveh border villages), *Geojournal of Tourism and Geosites*, Volume (23), PP 797-15.
35. Juraschek, M., Bucherer, M., Schnabel, F., Hoffschroer, H., Vossen, B., Kreuz, F., Thiede, S., & Herrmann, C. (2018). Urban factories and their potential contribution to the sustainable development of cities. *Procedia CIRP*, 72 – 77.
36. Pope, J. (2004). Conceptualizing sustainability assessment. *Environmental Impact Assessment Review*, 24, 595 – 616.
37. Rauter, R., Globocnik, D., Vorbach, E., Baumgartner. R., (2018). Open innovation and its effects on economic and sustainability innovation performance. *Journal of Innovation & Knowledge*, 4(4), 226-233.

38. White, R., & Stirling, A. (2018). Sustaining trajectories towards Sustainability: Dynamics and diversity in UK communal growing activities. *Global Environmental Change*, 2, 838–846.